

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

**“ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН”
(1918–1945)
Частина I**

(для бакалаврів, спеціалістів)

МАУП

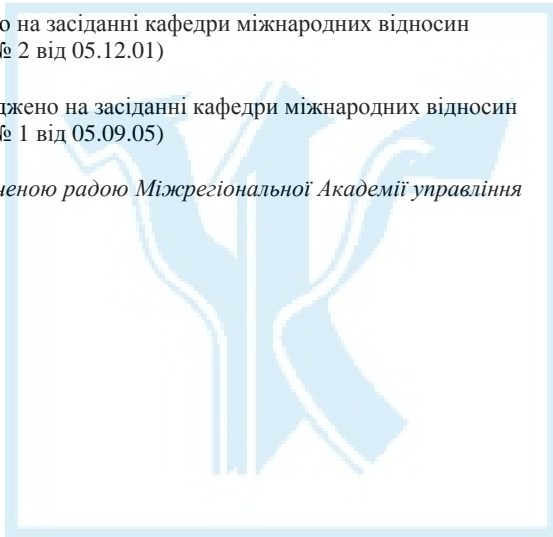
Київ 2005

Підготовлено доктором історичних наук, професором
І. А. Хижняком

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
(протокол № 2 від 05.12.01)

Перезатверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
(протокол № 1 від 05.09.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Хижняк І. А. Навчальна програма дисципліни “Історія міжнародних відносин” (1918–1945). Частина I (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: МАУП, 2005. — 24 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Історія міжнародних відносин”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю студентів, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Історія міжнародних відносин” є складовою цілого циклу предметів, присвячених проблемам міжнародних відносин, які вивчаються в МАУП. Вона складається з двох частин: “Історія міжнародних відносин” (1918–1945) — частина I та “Історія міжнародних відносин” (1945 — початок XXI ст.) — частина II.

Мета вивчення дисципліни — викласти історію міжнародних відносин XX ст. на засадах системно-структурного принципу, у руслі ідейної розкритості та плюралізму думок; відмовитися від підходів до вивчення міжнародних відносин через призму зовнішньої політики Радянського Союзу або Комінтерну; спрямувати пафос вивчення дисципліни насамперед на історію міжнародних відносин, а не на аналіз зовнішньої політики окремих країн, зокрема й Радянського Союзу; зосередити головну увагу на проблемах міжнародної стабільності, війни та миру, створення світового порядку; дати імпульс до концептуального бачення та інтерпретації розвитку міжнародних відносин через призму системності, заохотити до самостійних роздумів про логіку та закономірності міжнародних відносин.

Отримані знання при вивченні дисципліни “Історія міжнародних відносин” є основою для подальшого поглиблення знань зі спеціальних і галузевих предметів, присвячених міжнародним відносинам.

Нормативний курс складається з лекційних і семінарських занять. Передбачена практична самостійна робота.

За результатами курсу студенти складають залік/іспит.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН” (1918–1945)
Частина I

№ п/п	Назва міжнародної системи, розділу і теми
	Становлення багатополлярної структури світу після Першої світової війни
	Вступ
	I. Створення Версальсько-Вашингтонської системи (1918–1922)
1	Міжнародні відносини на завершальному етапі Першої світової війни та в період підготовки до Паризької мирної конференції
2	Паризька мирна конференція. Основні складові Версальської системи та їх формування (1919–1920)
3	Міжнародні відносини і зовнішня політика України та Радянської Росії в період громадянської війни та іноземної інтервенції (1918–1922)
4	Новий післявоєнний статус-кво на Далекому Сході і створення Вашингтонської системи договорів (1918–1922)
	II. Період стабілізації багатополлярної структури світу
5	Боротьба за зміцнення Версальської системи та встановлення європейської рівноваги (1921–1926)
6	“Мала розрядка” в Європі та її загасання (1926–1932)
7	Особливості становлення і розвитку регіональних підсистем міжнародних відносин у 20–30-х роках
	III. Наростання кризових явищ у міжнародних відносинах і розпад Версальсько-Вашингтонської системи (1933–1939)
8	Криза Версальської системи та початок воєнної агресії німецького та італійського фашизму (1933–1937)
9	Розвиток міжнародних відносин на Далекому Сході в 30-ті роки. Розпад Вашингтонської системи
10	Розпад Версальської системи (1938–1939). Радянсько-німецьке зближення
	IV. Міжнародні відносини під час Другої світової війни (1939–1945)
11	Початок Другої світової війни та політика великих держав на її початковому етапі (вересень 1939 — червень 1941)
12	Вступ СРСР і США у Другу світову війну. Створення антигітлерівської коаліції (червень 1941–1942 рр.)
13	Міжнародні відносини в 1943–1944 рр.
14	Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Латинській Америці в роки війни
15	Закінчення Другої світової війни в Європі. Створення засад ялтинсько-потсдамської системи міжнародних відносин
16	Міжнародні відносини на Далекому Сході в роки війни. Закінчення Другої світової війни та завершення формування глобальної системи світополітичних відносин відповідно до біполлярної структури післявоєнного світу

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН” (1918–1945)
Частина I

Становлення багатополлярної структури світу
після Першої світової війни

Вступ. Основні проблеми міжнародних відносин міжвоєнного періоду. Історико-еволюційний і структурний підходи до вивчення міжнародних відносин, їх взаємозв'язок. Поняття екстенсивного й інтенсивного типів міжнародно-політичного розвитку, їх взаємодія. Поняття глобальної системи та регіональних підсистем у міжнародних відносинах.

Розділ I. Створення Версальсько-Вашингтонської системи
(1918–1922)

Тема 1. Міжнародні відносини на завершальному етапі Першої
світової війни та в період підготовки до Паризької
мирної конференції

Стратегічна ситуація та співвідношення сил у світі на початку 1917 р. Суперечності в лавах Антанти. Спроби повороту до мирного врегулювання. Лютнева революція в Росії та зміна міжнародної обстановки. Вступ США у війну. Жовтневий переворот у Росії і програма миру більшовиків (Декрет про мир). Програма миру США (14 пунктів В. Вільсона). Чинник національного самовизначення в міжнародних відносинах у політиці великих держав. Мирні ініціативи Радянської Росії. Три етапи сепаратних мирних переговорів Радянської Росії з Німеччиною та її союзниками у Бресті. Специфіка другого етапу переговорів. Участь делегації України в переговорах і підписання Брестського мирного договору між УНР і країнами Потрійного блоку. Укладення Брестського мирного договору між Радянської Росією, Німеччиною та її союзниками, його доля. Нові погляди на причини підписання Брестського мирного договору.

Окупація України німецькими військами. Початок інтервенції держав Антанти в Росію. Захоплення Румунією Бессарабії.

Закінчення Першої світової війни. Поразка німецьких військ на західному фронті. Наступ військ Антанти. Вихід з війни союзників Німеччини: Салонікське, Мудроське, Падуанське перемир'я. Капітуляція Німеччини, Комп'єнське перемир'я і скасування Брестського мирного договору.

Література [13; 17; 18; 22; 23; 28; 35; 36]

Тема 2. Паризька мирна конференція. Основні складові Версальської системи та їх формування (1919–1920)

Співвідношення сил на міжнародній арені після закінчення війни та дипломатична боротьба країн-переможниць з питань мирного врегулювання.

Паризька мирна конференція, її основні питання і концептуальні підходи держав-переможниць до розробки мирних договорів з Німеччиною та її союзниками. Проблема роззброєння Німеччини.

Утворення Ліги Націй — першої міжнародної організації з підтримки миру та безпеки. Суперечності між державами Антанти з приводу окремих статей Статуту.

Територіальні та колоніальні питання на конференції. Принцип самовизначення націй та його інтерпретація під час створення нових держав. Питання про кордони Польщі. “Лінія Керзона”. Мандатна система, її мета. Боротьба навколо розподілення мандатів, вимоги Італії та Японії.

“Російське питання” та Україна на Паризькій конференції.

Підписання Версальського, Сен-Жерменського, Неїського, Трианонського та Севроського мирних договорів, їх зміст. Підсилення американського ізоляціонізму як реакція на Версальські домовленості, відмова США від ратифікації мирних договорів і вступу до Ліги Націй. Незавершеність і суперечності Версальської системи, наслідки Паризької мирної конференції.

Література [3; 4; 9, 14; 17; 18; 28; 35]

Тема 3. Міжнародні відносини і зовнішня політика України та Радянської Росії в період громадянської війни та іноземної інтервенції (1918–1922)

Концептуальні засади зовнішньої політики більшовиків. Створення Комінтерну.

Ставлення Німеччини та країн Антанти до протидіючих політичних сил у Росії. Ідея конференції на Принцевих островах, місія Буллита.

Місії Мартенса та Литвинова. Підписання РРФСР мирних договорів з Естонією, Латвією, Литвою та Фінляндією. Припинення країнами Антанти економічної блокади Радянської Росії.

Радянсько-польська війна як спроба реалізації більшовицької концепції “світової революції”. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) у Львові, Акт “злуки” українських земель. Військові дії між ЗУНР і Польщею, початок воєнних дій між збройними силами УНР і радянського уряду. Варшавський договір між Директорією та урядами Польщі (квітень 1920 р.), спільний вступ військ Польщі та УНР на Україну, окупація Польщею західноукраїнських і західнобілоруських земель. Контрнаступ радянських військ і реакція Антанти. Нота Керзона (лінія Керзона), нота Колбі. Початок мирних переговорів між Радянською Росією, УРСР та Польщею. Мирний договір і його наслідки. Завершення громадянської війни та інтервенції на європейській території Росії.

Зовнішньополітична діяльність Радянської Росії у 1921 р. Підписання торговельних угод з Великою Британією та іншими західними державами. Встановлення дипломатичних відносин з Афганістаном, Персією (Іраном) і Туреччиною. Договір між СРСР і Туреччиною.

Етапи та міжнародно-політичні обставини створення СРСР.

Література [3; 4; 11; 14; 28; 30; 33; 34; 36]

Тема 4. Новий післявоєнний статус-кво на Далекому Сході і створення Вашингтонської системи договорів (1918–1922)

Зміни у співвідношенні сил на Далекому Сході після Першої світової війни, суперництво Великої Британії, США та Японії. “Китайське питання”. Експансіонізм Японії. Створення Далекосхідної Республіки (ДСР) та його значення. Зовнішня політика ДСР. Дайренська конференція. Радянсько-монгольські та радянсько-китайські відносини. Завершення громадянської війни та іноземної інтервенції на Далекому Сході Росії.

Вашингтонська конференція та її рішення. Проблема скорочення важких морських озброєнь і встановлення нового співвідношення морських сил. Зміст і значення договорів чотирьох, п’яти та дев’яти держав. Делегація ДСР у Вашингтоні. Новий баланс сил на Тихому океані та подальше загострення суперечностей в регіоні.

Література [2; 8; 13; 15; 17; 26; 27; 28]

Розділ II. Період стабілізації багатополлярної структури світу

Тема 5. Боротьба за зміцнення Версальської системи та встановлення європейської рівноваги (1921–1926)

Вплив економічної кризи 1920–1921 рр. на міжнародні відносини. Проблема економічного відновлення Європи. Незавершеність Версальської системи. Специфіка становища Росії та Німеччини в ній. Конференція у Брюсселі. Російсько-німецькі відносини напередодні Генуезької конференції.

Генуезька конференція та спроба включення Радянської Росії до Версальської системи на умовах компромісу. Підготовка до Генуезької конференції. Каннська конференція країн Антанти. Резолюція Каннської конференції. Меморандум лондонських експертів. Утворення дипломатичного союзу радянських республік і затвердження складу радянської делегації на Генуезьку конференцію. Основні питання порядку денного Генуезької конференції. Рапалльський договір і невдача планів створення загальноєвропейських підвалин Версальської системи. Наслідки Генуезької конференції.

Гаазька конференція та її наслідки.

Остаточне мирне врегулювання з Туреччиною. Лозаннська конференція. Лозаннський мирний договір і Конвенція про режим чорноморських проток. Підключення Туреччини до Версальської системи. Перша криза Версальської системи та її врегулювання. Загострення німецької проблеми в першій половині 20-х років. Розбіжності між Францією, США та Великою Британією з приводу вирішення німецької проблеми. Окупація Францією та Бельгією Рура та дипломатична ізоляція Франції. План Дауеса — програма відновлення Німеччини під американо-англійським контролем. Лондонська конференція 1924 р. Розширення радянсько-німецького співробітництва в 20-ті роки і англо-французькі спроби нейтралізації СРСР у контексті зміцнення європейської стабільності.

Встановлення дипломатичних відносин між СРСР і країнами Заходу. Відмова США від визнання де-юре Радянського Союзу, нота Колбі.

Література [4; 8; 9; 13; 14; 18; 28; 30]

Тема 6. “Мала розрядка” в Європі та її загасання (1926–1932)

Конференція в Локарно. Спроба політичного вирішення німецької проблеми шляхом створення системи гарантій (Рейнський гарантійний пакт) та арбітражних договорів. Непослідовність цієї системи та

виникнення подвійного стандарту на Заході і Сході Європи. Курс західних держав на стримування радянсько-німецького зближення. Позиція СРСР щодо угод Локарнської конференції. Рішення про прийняття Німеччини до Ліги Націй і проблема її участі у колективних санкціях відповідно до Статуту Ліги. Радянсько-німецький договір 1926 р. Початок реалізації Радянським Союзом політики укладення двосторонніх договорів і нейтралітет. Ставлення СРСР до Ліги Націй.

Загострення і підписання пакту Бріана — Келлога про відмову від війни як інструменту національної політики. Радянська позиція щодо пакту, приєднання СРСР до нього і внесення СРСР пропозиції про достроковий вступ у дію пакту Бріана — Келлога (Московський протокол).

Проблема роззброєння у міжнародних відносинах і спроби її вирішення. Вплив пацифізму на початок розгляду проблеми. Робота Підготовчої комісії Ліги Націй до конференції з питань роззброєння, радянські проекти роззброєння. Пропозиція плану “Пан-Європи” та Європейського Союзу, висловлена А. Бріаном. Женевська конференція з питань роззброєння, пропозиції великих держав щодо роззброєння. Питання “якісного” роззброєння та його доля. Німецька вимога рівності в озброєннях. Суперечності між країнами-учасниками конференції.

Вплив світової економічної кризи на міжнародні відносини. Загострення суперечностей щодо репараційного питання та проблеми воєнних боргів. План Юнга, його мета і зміст. Мораторій Гувера. Лозаннська конференція та крах системи репараційних виплат і міжсоюзницьких воєнних боргів. “Джентльменська угода” Франції та Великої Британії. Реакція США на рішення Лозаннської конференції. Латеранські договори. Лондонська морська конвенція 1930 р.

Нова зовнішньополітична стратегія СРСР і Комінтерну на 1928–1933 рр. Початок франко-радянського зближення, підписання радянсько-французького договору про ненапад. Укладення Радянським Союзом договорів про ненапад з Польщею, Фінляндією, Латвією, Естонією.

Література [4; 8; 9; 11; 14; 18; 28; 30]

Тема 7. Особливості становлення і розвитку регіональних підсистем міжнародних відносин у 20–30-х роках

Посилення впливу США в Латинській Америці після Першої світової війни. Латиноамериканські країни і Ліга Націй. Панамериканські конференції в Сантьяго та Гавані. Договір Гондра.

Вплив світової економічної кризи на міжнародні відносини в Латинській Америці. Політика “доброго сусіда”. “Пакт Сааведра Ламаса”. Загострення англо-американських і американо-японських суперечностей в Латинській Америці, болівійсько-парагвайська та колумбійсько-перуанська війни. VII і VIII Панамериканські конференції, їх наслідки. Активізація діяльності німецьких монополій на латиноамериканських ринках, спроби США зміцнити панамериканську систему.

Піднесення національно-визвольної боротьби на Близькому Сході та в Північній Америці після Першої світової війни. Еволюція відносин старих колоніальних держав і залежних країн у 30-ті роки. Спроби Великої Британії створити арабську федерацію під своєю егідою. Курс Великої Британії на підписання та продовження двосторонніх договорів про дружбу і союз із країнами Близького та Середнього Сходу. “Проект Піла” і Конгрес арабських парламентів у Каїрі. Лондонська конференція “круглого столу”. Становище напередодні Другої світової війни.

Література [1; 4; 8; 10; 14; 15; 19; 28; 30]

Розділ III. Наростання кризових явищ у міжнародних відносинах і розпад Версальсько-Вашингтонської системи (1933–1939)

Тема 8. Криза Версальської системи та початок воєнної агресії німецького та італійського фашизму (1933–1937)

Встановлення фашистського режиму в Німеччині. Зовнішньополітична програма німецького фашизму. Вимоги фашистської Німеччини на конференції з питань роззброєння в Женеві. Меморандум Гугенберга на лондонській економічній конференції. Спроба виведення з кризи Версальської системи на ідеях “пакту чотирьох”, її провал. Вихід Німеччини з конференції по роззброєнню та з Ліги Націй. Німецько-польський договір про ненапад. Місце України в німецько-польських відносинах.

“Новий курс” американської адміністрації Ф. Д. Рузвельта і встановлення дипломатичних відносин між СРСР і США.

Зміст і мета політики колективної безпеки в Європі, позиції СРСР, Франції, Англії та інших держав. Конвенція про визначення агресії. Курс Франції на підключення СРСР до Версальської системи. Проект Східного пункту. Вступ СРСР до Ліги Націй. Друга смуга

дипломатичного визнання СРСР країнами Заходу. Укладення договорів про взаємодопомогу між СРСР і Чехословаччиною.

Непослідовність позицій Англії та Франції у підході до європейської безпеки і збереження Версальської системи. Римські угоди Лаваля — Муссоліні. Саарський плебісцит і позиція Франції. Відмова Німеччини від виконання військових статей Версальського договору. Місія Ідена до Москви. Конференція в Стрезі. Курс Великої Британії на компроміс з Німеччиною. Англо-німецька морська угода.

Початок воєнної агресії Італії та Німеччини. Загарбницька програма італійського фашизму. Італо-ефіопська війна. Ставлення держав — членів Ліги Націй до війни. Питання про санкції щодо Італії у Лізі Націй. Закон про нейтралітет США. Окупація Італією Ефіопії. Успіхи лівих сил в Іспанії та Франції, посилення консерватизму в зовнішній політиці Великої Британії. Відмова Німеччини від Ло-карнського договору і ремілітаризація Рейнської області, реакція на це великих держав. Початок курсу на “вмиротворення” Німеччини. Підготовка до аншлюсу Австрії. Конференція в Монтьрьо. Конвенція про режим чорноморських проток.

Італо-німецька інтервенція в Іспанії. Реакція Великої Британії, Франції та СРСР. Іспанія та закон про нейтралітет США. Політика невтручання в іспанські справи і криза Ліги Націй. Створення “осі Берлін — Рим”. Німецько-японський Антикомінтернівський пакт. Вихід Італії з Ліги Націй та її приєднання до Антикомінтернівського пакту. Становлення блоку агресорів.

Література [4; 8; 9; 11; 12; 14; 18; 20; 23; 26; 32]

Тема 9. Розвиток міжнародних відносин на Далекому Сході в 30-ті роки. Розпад Вашингтонської системи

Поглиблення міждержавних суперечностей на Далекому Сході. Внутрішньополітична боротьба у Китаї та політика СРСР і Комінтерну. Радянсько-китайський конфлікт на Китайсько-Східній залізниці. Розрив дипломатичних відносин між СРСР і Китаєм.

Загарбницький план Японії щодо Китаю. Меморандум Танака. Початок японської агресії у північно-східних провінціях Китаю, створення буферної держави Маньчжоу-Го. Розгляд китайського питання у Лізі Націй, позиції західних держав і СРСР щодо японської агресії. Комісія Літтона, її доповідь. Доктрина Стімсона. Вихід Японії з Ліги Націй. Криза вашингтонської системи. Ідея створення Тихоокеанського пакту з метою стримання Японії.

Завершення першого етапу японської агресії в Китаї і проблема вибору напрямку агресії. Радянсько-японські відносини в 1933–1936 рр. Продаж Радянським Союзом Китайсько-Східної залізниці маньчжурським властям, посилення радянського контролю за Зовнішньою Монголією та Сіньцзяном. Радянсько-монгольський протокол про взаємодопомогу. Заява Японії про денонсацію Вашингтонського та Лондонського морських договорів. Новий військово-морський договір США, Великої Британії та Франції (1936 р.), відновлення гонки морських озброєнь. Америко-японські відносини.

Поширення японської агресії в Китаї. Політика великих держав щодо подій у Китаї. “Карантинна промова” Ф. Рузвельта. Брюссельська конференція 1937 р., розпад Вашингтонської системи.

Радянсько-китайський договір про ненапад. Військово-економічна допомога СРСР і США Китаю. Врегулювання японо-китайських суперечностей щодо “китайського інциденту”. Збройні конфлікти між СРСР і Японією (о. Хасан, р. Халхін-Гол). Англо-японські відносини, угода Аріта — Крейгі.

Література [4; 8; 11; 13; 16; 25; 26; 28; 31; 32]

Тема 10. Розпад Версальської системи (1938–1939). Радянсько-німецьке зближення

Аншлюс Австрії, його наслідки та позиції великих держав. Подальше загострення суперечностей між державами в Європі. Підготовка Німеччини до загарбання Чехословаччини. Травнева криза в Чехословаччині 1938 р. і місія Ренсімена. Переговори Чемберлена з Гітлером у Берхтесгадені та Бад-Годесберзі. Натиск англо-французької дипломатії на Чехословаччину. Мюнхенська угода як наслідок політики вмиротворення Німеччини і спроби створення нового балансу сил. Англо-німецька та франко-німецька декларації про взаємний ненапад. Перший Віденський арбітраж. Західна політика ізоляції СРСР від вирішення проблем європейської безпеки. Політика СРСР під час мюнхенських подій. Крах локарнської системи європейської безпеки та Версальської системи.

Розрив Гітлером мюнхенських угод і ліквідація Чехословаччини. Проголошення республіки Карпато-України та її кінець. Участь Угорщини і Польщі у розчленуванні Чехословаччини. Підписання німецько-литовського договору про передачу Клайпедської області Німеччині. Нерівноправний економічний договір Німеччини з

Румунією. Загарбання Італією Албанії. Розрив Німеччиною англо-німецької морської угоди і договору про ненапад з Польщею. Підписання німецько-італійського “сталевого пакту”. Поразка республіканських сил в Іспанії, визнання уряду Франко західними державами.

Реакція західних держав на подальше посилення Німеччини. Початок англо-франко-радянських переговорів у Москві щодо пакту про взаємодопомогу, причини їх зриву. Англо-німецькі переговори щодо можливостей компромісу влітку 1939 р.

Нова орієнтація СРСР на компроміс з Німеччиною. Підписання пакту Молотова — Ріббентропа, секретний протокол як додаток до нього про розмежування сфер впливу, його наслідки.

Література [4–7; 13; 14; 16; 28; 30; 34]

Розділ IV. Міжнародні відносини під час Другої світової війни (1939–1945)

Тема 11. Початок Другої світової війни та політика великих держав на її початковому етапі (вересень 1939 — червень 1941)

Співвідношення сил напередодні війни, її причини. Напад фашистської Німеччини на Польщу. Вступ у війну Великої Британії та Франції, позиції СРСР і США.

“Дивна війна” на Заході та її політичний зміст. Зміна закону про нейтралітет США. Місія Уеллеса. Причини розгрому Польщі. Розширення німецької агресії в Європі. Вторгнення німецьких військ у Данію, Норвегію, Нідерланди, Бельгію, Люксембург і Францію. Прихід до влади у Великій Британії У. Черчілля. Закінчення “дивної війни”. Дюнкертська операція. Вступ у війну Італії. Британський проект створення “двоєдиної англо-французької держави”. Капітуляція Франції і закріплення німецької гегемонії в Європі. Виникнення руху “Вільна Франція”.

Зовнішня політика СРСР у початковий період війни. Вступ радянських військ на територію Польщі, приєднання до СРСР Західної України та Західної Білорусії. Ліквідація Польщі. Підписання радянсько-німецького договору про кордони та дружбу. Укладення пактів про взаємодопомогу з Литвою, Латвією та Естонією, їх наслідки. Радянсько-турецькі переговори у вересні 1939 р. Радянсько-фінська війна та позиції великих держав. Виключення СРСР з Ліги Націй. Наслідки радянсько-фінської війни.

Міжнародне становище Великої Британії після капітуляції Франції та курс Німеччини на досягнення англо-німецького компромісу. “Битва за Англію”. Приєднання до СРСР прибалтійських країн. Радянський ультиматум Румунії та вирішення бессарабського питання. Приєднання Буковини до СРСР. Укладення Берлінського (Потрійного пакту) Німеччини, Італії та Японії. Візит Молотова до Берліну (листопад 1940 р.), радянсько-німецькі переговори про приєднання СРСР до Потрійного пакту. Другий Віденський арбітраж. Розширення Потрійного пакту. “План Барбаросса”.

Зміни у зовнішньополітичному курсі США. Загострення американо-німецьких суперечностей. Англо-американська угода 1940 р. та початок становлення англо-американського союзу. Закон про ленд-ліз. Політика США щодо японської агресії в Азії.

Курс СРСР на нейтралізацію Японії. Укладення радянсько-японського договору про нейтралітет.

Література [6–9; 11; 13; 14; 20; 21; 25; 28; 30; 32]

Тема 12. Вступ СРСР і США у Другу світову війну. Створення антигітлерівської коаліції (червень 1941–1942 рр.)

Напад Німеччини та її союзників на СРСР. Позиції урядів Великої Британії. Передумови та початок створення антигітлерівської коаліції. Угода між урядами СРСР і Великої Британії про спільні дії у війні та початок їх співробітництва. Угоди між СРСР та емігрантськими урядами Чехословаччини, Польщі та Югославії. Місія Г. Гоп-кінса до Москви.

Розробка єдиної англо-американської стратегії щодо ведення війни і принципів післявоєнного врегулювання. Підписання Атлантичної хартії та приєднання до неї СРСР. Вступ радянських та англійських військ на територію Ірану. Московська конференція представників СРСР, Великої Британії та США. Поширення ленд-лізу на СРСР.

Загострення становища у районі Тихого океану у зв'язку з розширенням японської агресії. Японо-американські переговори. Напад Японії на Перл-Харбор, англійські та голландські володіння у Тихому океані. Вступ США у війну.

Прискорення процесу створення антигітлерівської коаліції. Вашингтонська конференція Черчілля та Рузвельта. Підписання Декларації Об'єднаних Націй. Договір про союз між СРСР, Великою Британією та Іраном. Візит Молотова до Лондона та Вашингтона. Радянсько-англійський договір від 26 травня 1942 р. Радянсько-американська угода від 11 червня 1942 р. Проблема відкриття другого

фронту у взаємовідносинах союзників у 1942 р. Друга Вашингтонська конференція. Візит Черчілля до Москви у серпні 1942 р. Англійський проект вторгнення на Балкани. Висадка англо-американських військ на узбережжя Французької Північної Африки.

Література [4; 8; 11; 13; 14; 20; 21; 23; 29; 30; 32; 37; 38]

Тема 13. Міжнародні відносини в 1943–1944 рр.

Перемога радянської армії під Сталінградом і Курськом. Докорінний перелом у ході Другої світової війни. Зміна ролі СРСР у “великій трійці”.

Англо-американські конференції в Касабланці та Вашингтоні (січень, травень 1943 р.). Завершення бойових дій англо-американських військ у Північній Африці. Створення Французького комітету національного визволення, проблема його визнання та місця Франції у післявоєнному світі.

Проблема радянсько-польських відносин. “Катинська справа”. Створення на території СРСР нової польської армії під командуванням Берлінга і Союзу польських патріотів прорадянської орієнтації.

Перша конференція США і Великої Британії у Квебеку. Висадка союзних військ в Італії, її вихід з фашистського блоку та початок його розвалу.

Проблема ведення війни та післявоєнної організації світу на Московській конференції міністрів закордонних справ СРСР, США і Англії. Створення Європейської консультативної комісії. Декларація про загальну безпеку. Декларації про Австрію та Італію. Питання про покарання воєнних злочинців. Каїрська конференція та її рішення щодо військових дій проти Японії та післявоєнного врегулювання на Далекому Сході. Каїрська декларація.

Тегеранська конференція глав урядів СРСР, США та Великої Британії — перше обговорення на вищому рівні спільної стратегії ведення війни та майбутнього устрою післявоєнного світу. Рішення про відкриття другого фронту. “Балканський варіант” У. Черчілля. Декларація про Іран та інші рішення конференції, її міжнародне значення. Вихід радянських військ на державний кордон СРСР з Румунією. Відкриття другого фронту на Півночі Франції. Створення тимчасового уряду Франції на чолі з генералом де Голлем. Радянсько-французький договір про союз і взаємодопомогу.

Піднесення антифашистської боротьби в країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Вступ радянських військ на територію країн

Східної Європи. Розвал фашистського блоку, вихід з війни Фінляндії, Румунії, Словачії, Болгарії та Угорщини. Друга Квебекська конференція Ф. Рузвельта і У. Черчілля. Польське питання в міжнародних відносинах другої половини 1944 року і радянсько-польські відносини. Варшавське повстання та причини його поразки. Дії національно-визвольної армії Югославії і створення Національного комітету визволення Югославії. Вступ англійських військ до Греції. Загострення польського та югославського питань у міжсоюзницьких відносинах. Візит У. Черчілля до Москви з метою розподілу сфер впливу у Східній Європі та на Балканах.

Конференція в Думбартон-Оксі й розробка проекту Статуту Організації Об'єднаних Націй. Пропозиція про участь України в ООН.

Література [4; 8; 11; 13; 14; 24; 28; 30; 32; 37; 38]

Тема 14. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Латинській Америці в роки війни

Становище на Близькому Сході після капітуляції Франції. Італо-німецька активність у регіоні, діяльність німецької розвідки в Ірані. Спроби німецько-турецького зближення напередодні нападу фашистської Німеччини на СРСР. Боротьба великих держав за вплив на Близькому та Середньому Сході під час війни. Політика Великої Британії щодо Туреччини в 1942–1943 рр. Переговори в Адані та Каїрі. Національно-визвольний рух народів арабських країн. Створення Ліги арабських країн. Піднесення національно-визвольного руху в Індії та країнах Південно-Східної Азії.

Позиції латиноамериканських держав щодо війни в Європі. Панамериканські конференції в Панамі та Гавані. Початок війни на Тихому океані і розрив більшістю країн Латинської Америки дипломатичних відносин з державами “осі”. Особлива позиція Аргентини і Чилі. Панамериканська конференція в Ріо-де-Жанейро. Розширення зв'язків СРСР з країнами континенту. Панамериканська конференція в Мехіко. Чапультепекська декларація США і Латинська Америка. Створення блоку латиноамериканських країн під егідою США. Латиноамериканські країни на конференції у Сан-Франциско. Наслідки Другої світової війни для країн Латинської Америки.

Література [4; 8; 9; 11; 13; 14; 24; 28; 30; 37; 38]

Тема 15. Закінчення Другої світової війни в Європі. Створення засад ялтинсько-потсдамської системи міжнародних відносин

Ялтинська (Кримська) конференція глав урядів СРСР, США і Великої Британії, її основні рішення щодо післявоєнного устрою з урахуванням нового балансу сил у світі. Затвердження угод про зони окупації Німеччини та про контрольний механізм для неї.

Проблеми Статуту ООН і прийняття “формули Рузвельта”, рішення про запрошення країн на установчу конференцію ООН. Розбіжності між великими державами щодо питання про територіальну опіку. Компроміси з польського та югославського питань. Питання про вступ СРСР у війну з Японією.

Початок переходу Східної Європи під радянський контроль, економічна допомога СРСР звільненим країнам. Укладення СРСР договорів про дружбу, взаємодопомогу та післявоєнне співробітництво з Югославією та Польщею, їх значення.

Підписання акту про беззастережну капітуляцію Німеччини. Декларація про поразку Німеччини та взяття на себе влади урядами чотирьох держав.

Конференція в Сан-Франциско та створення ООН. Включення Української та Білоруської РСР в число держав — засновників ООН.

Потсдамська (Берлінська) конференція глав “великої трійки”. Створення Ради міністрів закордонних справ п’яти великих держав з метою підготовки умов мирного врегулювання. Прийняття єдиних політичних та економічних принципів щодо управління Німеччиною під час окупації. Вирішення проблеми встановлення нового західного кордону Польщі. Рішення про перегляд конвенції Монтьрьо та його доля. Інші рішення конференції, її наслідки.

Розбіжності між союзниками щодо проблем політичного розвитку країн Східної Європи. Встановлення атомної монополії США і реакція СРСР.

Література [1; 11; 13; 14; 17; 28; 32; 37; 38]

***Тема 16. Міжнародні відносини на Далекому Сході в роки війни.
Закінчення Другої світової війни та завершення
формування глобальної системи світополітичних
відносин відповідно до біполярної структури
післявоєнного світу***

Становище на Далекому Сході після початку війни в Європі. Основні етапи війни в Тихому океані. Зовнішня політика Японії після капітуляції Франції. Угода між США та Великою Британією про спільний захист Західної півкулі та тихоокеанських володінь. Агресія Японії в Індокитаї. Поширення японської агресії в Південно-Східній Азії. Розробка спільної англо-американської стратегії проти Японії. Японо-американська війна і політика США та СРСР щодо Китаю.

Міжнародне становище на Далекому Сході в 1944–1945 рр. Денонсація СРСР радянсько-японського договору про нейтралітет. Політична криза в Японії в зв'язку з поразкою Німеччини. Потсдамська декларація. Застосування США атомних бомб проти Японії, розгром Квантунської армії в Маньчжурії. Радянсько-китайський договір про дружбу і союз.

Беззастережна капітуляція Японії. Реалізація Каїрських і Кримських угод і створення нового балансу сил на Далекому Сході.

Головні воєнно-політичні підсумки Другої світової війни. Докорінні геополітичні зміни та перебалансування сил на світовій арені.

Література [1; 4; 8; 11; 15; 24; 28; 38]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Стратегічна ситуація та співвідношення сил у світі на початку 1917 р.
2. Суперечності в рядах Антант.
3. Лютнева революція в Росії та зміна міжнародної обстановки.
4. Зовнішньополітична діяльність Радянської Росії в 1921 р.
5. Проблеми незавершеності та суперечностей Версальської системи.
6. Створення загальноєвропейських підвалин Версальської системи та наслідки Генуезької конференції.
7. Створення основ Вашингтонської системи.
8. Нова роль США у світовій політиці та план Дауеса.
9. Формування мандатної системи на Близькому та Середньому Сході.
10. Радянсько-британські суперечності в Ірані.
11. Радянський чинник у міжнародних відносинах наприкінці 30-х років.

12. Аншлюс Австрії.
13. Радянсько-німецький пакт про ненапад та його значення.
14. Брюссельська конференція 1937 р. та причини її провалу.
15. Створення ООН, роль і місце України серед її засновників.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Передумови повороту до мирного врегулювання.
2. Вплив лютневої буржуазно-демократичної революції в Росії на хід Першої світової війни.
3. Наслідки вступу США у Першу світову війну.
4. Роль “14 пунктів В. Вільсона” у створенні Версальської системи.
5. Позиція Л. Джорджа і Клімансо по відношенню до створення нової системи міжнародних відносин.
6. Чинник національного самовизначення в міжнародних відносинах і політиці великих держав.
7. Порівняльний аналіз Декрету про мир та мирної програми В. Вільсона (“14 пунктів”).
8. Мирні ініціативи Радянської Росії та реакція на них Антанти та “союзу чотирьох”.
9. Сепаратні переговори Радянської Росії з австро-германським блоком в Бресті-Литовську.
10. Українське питання на Брест-Литовській конференції.
11. Суть нових поглядів на причини підписання Брестського мирного договору.
12. Проблеми Польщі та Прибалтики. “Лінія Гофмана”.
13. Відносини всередині Антанти напередодні завершення бойових дій.
14. Значення поразки німецьких військ на західному фронті.
15. Суть незавершеності та суперечностей Версальської системи.
16. Паризька мирна конференція та її наслідки.
17. Створення Ліги Націй та основні положення її Статуту.
18. Створення мандатної системи та характеристика її основних категорій.
19. “Російське питання” та Україна в ході версальських обговорень.
20. Підписання низки мирних договорів, їх назви та суттєві характеристики.
21. Лозаннська конференція та її рішення.
22. Відмова Конгресу США від ратифікації Версальського договору.
23. Наслідки Паризької мирної конференції.

24. Мала Антанта та формування нової системи союзників Франції в Європі.
25. Причини несталості Версальської системи.
26. Концептуальні засади зовнішньої політики більшовиків.
27. Контекст створення Комінтерну в міжнародних відносинах.
28. Ідея конференції на Принцевих островах, місія Буллїта.
29. Війни за встановлення нових кордонів Польщі.
30. Ситуація в Україні.
31. Питання про Західноукраїнську Народну Республіку.
32. Спроби укладення польсько-українського союзу проти більшовиків і встановлення радянської влади в Україні.
33. Польсько-радянська війна.
34. Міжнародно-політичні обставини утворення СРСР.
35. Китайське питання на Паризькій мирній конференції.
36. Створення Далекосхідної Республіки та її значення.
37. Вашингтонська конференція та її рішення.
38. Значення Вашингтонського порядку і новий баланс сил на Тихому океані.
39. Особливості післявоєнної багатополярності.
40. Проблеми економічної відбудови Європи.
41. Генуезька конференція та її рішення.
42. Рапальський договір.
43. Гаазька конференція та її наслідки.
44. Лозаннський мирний договір і Конвенція про режим чорноморських проток.
45. Нова роль США у світовій політиці.
46. План Дауеса.
47. Розширення кола партнерів СРСР у міжнародних відносинах.
48. Женевський протокол 1924 р.
49. Локарнські угоди.
50. Прийняття Німеччини до Ліги Націй і проблема її участі у колективних санкціях.
51. Радянсько-німецький договір 1926 р.
52. Позиція СРСР щодо Ліги Націй.
53. Відносини СРСР із західноєвропейськими державами.
54. Конвенція про незастосування сили в міжнародних відносинах (пакт Бріана — Келлога).
55. Проект Паневропейського об'єднання.
56. Нові підходи до проблеми боргів і репарацій. План Юнга.
57. Женевська конференція та питання "якісного" роззброєння.

58. Мораторій Гувера.
59. “Джентльменська угода” Франції та Великої Британії.
60. Латеранські договори.
61. Лондонська морська конвенція 1930 р.
62. Франко-радянський договір про ненапад.
63. Формування підсистеми міжнародних відносин в Латинській Америці.
64. Методи підсилення впливу США в Латинській Америці.
65. Вашингтонський договір і формування багатосторонньої структури безпеки в Латинській Америці.
66. Створення та діяльність Панамериканського союзу.
67. Договір Гондра.
68. Події 1926 р. в Нікарагуа.
69. Суперечності з питань організації регіонального співробітництва.
70. Ревізія Версальського порядку. Проект “пакту чотирьох”.
71. Зміна зовнішньополітичної орієнтації Польщі.
72. Місце України в німецько-польських відносинах.
73. Зовнішньополітичний аспект “нового курсу” Ф. Рузвельта.
74. Проект створення “східного пакту”. Вступ СРСР до Ліги Націй.
75. Парад дипломатичних визнань СРСР країнами Заходу.
76. Початок громадянської війни в Іспанії та реакція на неї Великої Британії, Франції та СРСР.
77. Іспанія та закон про нейтралітет США.
78. “Антикомінтернівський пакт” і створення “осі Берлін — Рим”.
79. Становлення доктрини і політики умиротворення Німеччини.
80. Аншлюс Австрії та його наслідки.
81. Мюнхенська угода.
82. Нова розстановка сил в Європі після Мюнхена.
83. Підписання пакту Молотова — Ріббентропа та його наслідки.
84. Напад фашистської Німеччини на Польщу та остаточне оформлення німецько-радянського союзу.
85. Атлантична хартія та вступ США у війну.
86. Тегеранська конференція та її рішення.
87. Відкриття другого фронту в Європі.
88. Ялтинська та Потсдамська конференції та їх рішення.
89. Основні вектори післявоєнних суперечностей та створення глобальної біполярної структури міжнародних відносин.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Антясов М. В.* Панамериканизм: идеология и политика. — М., 1981.
2. *Брестский мир.* — М., 1992.
3. *Дарья и Томаш Наленч.* Юзеф Пилсудский. Легенды и факты. — М., 1990.
4. *Дипломатический словарь:* В 3 т. — М., 1984–1987.
5. *Документы по истории Мюнхенского сговора 1937–1939.* — М., 1979.
6. *Документы и материалы кануна второй мировой войны. 1937–1939:* В 2 т. — М., 1981.
7. *Документы внешней политики 1939.* — М., 1992. — Т. 22. — Кн. 1, 2.
8. *Документы международных отношений и внешней политики СССР (1917–1945)* / Сост. И. А. Ахтамзян. — М., 1996.
9. *Европа между миром и войной.* — М., 1992.
10. *Жигалина О. И.* Великобритания на Среднем Востоке. — М., 1990.
11. *Загладин Н. В.* История успехов и неудач советской дипломатии. — М., 1990.
12. *Илюхина Р. М.* Лига Наций 1919–1934. — М., 1982.
13. *История дипломатии.* — М., 1965. — Т. 3. — Гл. 1.; 1975. — Т. 4. — Гл. 1.
14. *История международных отношений и внешней политики СССР.* — М., 1986. — Т. 1. — Гл. 3.
15. *История стран Азии и Африки в новейшее время. 1917–1945.* — М., 1989. — Ч. 1.
16. *Каткова З. Д.* Китай и державы. 1927–1937. — М., 1995.
17. *Киссинджер Г.* Дипломатия. — М., 1997.
18. *Клейменова Н. Е., Сидоров А. Ю.* Версальско-Вашингтонская система международных отношений: проблемы становления и развития. 1918–1939. — М., 1995.
19. *Латинская Америка в международных отношениях XX века* / Под ред. А. Н. Галкина, Б. М. Мартынова, А. И. Сизоненко и др. — М., 1988. — Т. 1, 2.
20. *Лопухов Б. Р.* Германский и итальянский фашизм на пути к войне // *Европа между миром и войной 1918–1939* / Под ред. А. О. Чубарьяна. — М., 1992. — С. 20–56.
21. *Оглашению подлежит. СССР — Германия. 1939–1941. Документы и материалы.* — М., 1991.

22. Октябрь 1917 — величайшее событие века или социальная катастрофа? — М., 1991.
23. *Панцов А. В.* Брестский мир // *Вопр. истории.* — 1990. — № 2. — С. 60–79.
24. *Севостьянов Г. Н.* Дипломатическая история войны в Тихом океане от Пирл-Харбора до Каира. — М., 1969.
25. *Севостьянов Г. Н.* Европейский кризис и политика США (1938–1939). — М., 1992.
26. *Сидоров А. Ю.* Международное отношение в АТР на этапе кризиса и распада Вашингтонской системы (1931–1939) // *Версальско-Вашингтонская система международных отношений: проблемы становления и развития.* — М., 1995. — С. 122–147.
27. *Сидоров А. Ю.* Внешняя политика Советской России на Дальнем Востоке (1917–1922). — М., 1997.
28. *Системная история международных отношений в четырех томах. 1918–2000 / Под ред. А. Д. Богатунова.* — М., 2000. — Т. 1: События.
29. *Скрытая правда войны 1941. Неизвестные документы.* — М., 1992.
30. *Советская внешняя политика 1917–1945 гг. Поиск новых подходов.* — М., 1992.
31. *Тихвинский С. Л.* Путь Китая к объединению и независимости. 1948–1949. — М., 1996.
32. *Тоталитаризм в Европе XX века. Из истории идеологии, движений, режимов и их преодоления.* — М., 1996. — Гл. 1–4.
33. *Тютюнник Ю. З.* 3 поляками проти України. — Харків, 1924.
34. *Улуян Ар. А.* Коминтерн и геополитика: Балканский рубеж 1919–1938 гг. — М., 1997.
35. *Уткин А. И.* Дипломатия Вудро Вильсона. — М., 1989.
36. *Фельштинский Ю.* Крушение мировой революции. Брестский мир. Октябрь 1917 — ноябрь 1918. — М., 1992.
37. *Черчилль У.* Вторая мировая война: В 3 кн. — М., 1991.
38. *Ширер У.* Взлет и падение третьего рейха: В 2 т.: Пер. с англ. — М., 1991.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни	
“Історія міжнародних відносин” (1918–1945). Частина I.....	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни	
“Історія міжнародних відносин” (1918–1945). Частина I.....	5
Теми контрольних робіт.....	18
Питання для самоконтролю студентів.....	19
Список рекомендованої літератури	22

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп'ютерна верстка

Н. В. Медведєва
Г. А. Александрова
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1033

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП